

OVER TAAL

- 31** Interview
Piet van Sterkenburg: een leven met woorden - Veronique De Tier
- 34** Taalwerk
Het Europees Grondwettelijk Verdrag: kroniek van een taalkloof - Bart Defrancq en Greet Van Laecke
- 37** Taalkronkels
De Taaladviseur bepaalt wat acceptabel is - Albert Oosterhof
- 38** Idioom & Co
De vertaling van 'complaisance' - Hugo Brouckaert
- 40** Broodje taal
Inktilkkers, blunderkalk en witte muizen - Linde Van de Walle
- 42** Interview
Hans Faelens over schrijven voor bedrijven: journalistiek of marketing? - Katrien Geuens en Björn Ulenaers
- 45** Taalwerk
'Van die dingetjes.' Over verbleekte partitieve constructies - Bert Le Bruyn
- 48** Dossier
Adminbabble of het gebakken-luchtkasteel - Jacques Van Keymeulen
- 51** Te boek
Werkwoorden in de bijbel - Henri Bloemen
Communicatiekunde: een praktische benadering! - Marianne Boone
Woordwijzer. Goed taalgebruik in bedrijf en techniek - Marianne Boone
Moderne spreekwoorden - Filip Devos
- 55** Column
Meewinkelen - Hugo Brouckaert
- 56** Quiz over taal
Test uw kennis van het Nederlands - Natalie Hulsen

Tijdschrift over taal,
tekst en communicatie

Interview

Piet van Sterkenburg: een leven met woorden

VERONIQUE DE TIER

Op vrijdag 26 januari 2007 nam prof. dr. P. G. J. van Sterkenburg afscheid als hoogleraar Lexicologie van de Universiteit van Leiden en als directeur van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL). Zijn afscheidscollege kreeg de titel Woorden van en voor emotie. Zijn medewerkers boden hem een afscheidsbundel Leven met woorden aan en bij zijn afscheid kwam ook een bundel beschikbaar met een reeks artikelen die hij zelf schreef in zijn lange loopbaan als lexicoloog en directeur van het INL: Een regenboog van woorden.

Het valt op dat in elk van deze titels het 'woord' prominent aanwezig is. We kunnen er echt niet omheen: u hebt iets met woorden. Vanwaar komt die belangstelling voor het woord?

De belangstelling en fascinatie voor woorden zijn het gevolg van mijn uitgesproken belangstelling voor de taal als communicatiemiddel. In die communicatie zie je wat een woord in de samenleving zoal vermag. Het is machtiger dan het zwaard, het kan fluweelzacht zijn, zakelijk, verschillende stilistische niveaus uitdrukken als formeel, informeel en vulgair, emoties mobiliseren, nuanceren, tegenstellingen verhullen, schertsen, iemands maatschappelijke en geografische afkomst ver-raden en verwijzen naar verloren tijden, verdoezelen en onze gedachten subliem of minder subliem uitdrukken. Ik ben geen theoretisch taalkundige in de zin dat ik niet op zoek ben naar de diepere werking van taal als systeem. Als ik al in een systeem geïnteresseerd ben, dan is dat in de vorm-betekenisstructuur van taal en het Nederlands in het bijzonder.

Was u als student al geïnteresseerd in woorden?

Mijn lexicologische belangstelling dateert al van 1967. Toen gaf professor Weijnen een college over historische dialectologie en de woordenschat in oude glossaria. Hij maakte ons attent op de glossaria uit Bern en Haarlem. Ik koos Harlemense als onderwerp voor mijn doctoraalstudie. In Leiden kreeg ik van dr. Felicien de Tollenaere de eervolle opdracht om een teksteditie ervan gereed te maken voor de *Monumenta Lexicographica Neerlandica*.

Emotie was overduidelijk aanwezig in uw afscheidscollege. U schreef enkele jaren gele-

den een boek over vloeken. Hoe komt het dat net deze woorden u zo boeien?

Vloeken en verwensingen zijn emotiewoorden. Mensen en hun emoties, de manier waarop ze die vertolken en de wijze waarop die woorden invloed hebben op de gesprekspartners, dat intrigeert me. Een grammatica van vloeken zou ik willen schrijven. Waar, wanneer, hoe en waarom vloeken mensen. Dat zijn vragen die me blijven biologeren, net als de intensiteit en de betekenis van die groep woorden.

Vloeken liggen – meer in Nederland dan in Vlaanderen – zeer gevoelig bij sommige groepen. Op de deur van uw kamer op het INL hing een sticker van de Bond tegen het vloeken. Had u problemen met deze groep nadat u uw boek over vloeken publiceerde?

De hele discussie in Nederland over de moeilijkheidsgraad van de aanpassingen van 2005 gaat in feite over de aanvaarding van een instantie die bevoegd is de spelling te normeren.

Met de Bond heb ik jaren plezierig samengewerkt. De mensen van die Bond kunnen heel goed onderscheiden wat een wetenschappelijke beschrijving is en wat niet. Ze gebruiken mijn materiaal bij het maken van hun lesprogramma's. Dat betekent natuurlijk niet dat ze reclame maken voor mijn publicatie en ook niet dat we het in alle gevallen met elkaar eens zijn. Er is wederzijds respect.

U ziet er heel kalm en rustig uit. Vloekt u zelf wel eens? En wanneer? En aan welke vloeken geeft u dan de voorkeur?

Niet vloeken is een kwestie van zelfbeheersing. Alleen als ik vreselijk boos ben, gefrustreerd en zo, verlies ik de controle over mezelf en vloek ik. Om mij emotioneel te ontladen dus. Heel even domineert het gevoel dan de rede. En heel even ben ik dan mijn geestelijk evenwicht kwijt. Als ik vloek, gebruik ik geen bastaardvloeken, maar een onvervalste zelfverwensing als gvd. Soms betrap ik mij erop dat ik een vloek uit mijn Brabantse jeugd blijf gebruiken: nondeju. Over het algemeen ben ik in vloeken zeer eenzijdig. Het is niet anders.

U had het in uw afscheidscollege niet alleen over emotiewoorden, maar ook over de emotie die u voelt bij woorden en taal. Als we u mogen geloven, reageert u soms wel heel emotioneel. Wat ergert er u nu het meest en wat vindt u het meest bijzondere aan woorden en aan taal?

Mijn grootste ergernis is de gemakzucht: alles wat er aan taal geproduceerd wordt, wordt maar goed gevonden. Daardoor ontstaat een gebrek aan taaltrots, gebrek aan verantwoordelijkheid jegens het drillen en goed onderwijzen van de moedertaal.

In uw afscheidscollege reageerde u op de witte spelling. Het Groene boekje is onderdeel van het INL. U was ook een tijdlang lid van de jury bij het Groot dictee. U hebt dus ook wel iets met spelling?

Schriftelijke communicatie is net zo belangrijk als mondelinge. We moeten met elkaar een systeem van spellen afspreken dat door de overheid opgelegd wordt. Dat kan nooit een zaak van allerlei belangengroepjes zijn. De spelling wordt bij wet vastgesteld. Mijn ergernis is dat de discussie in feite niet over de spelling gaat. Iedere spelling heeft moeilijke en makkelijker regels en op iedere regel is wel wat af te dingen. De hele discussie in Nederland over de moeilijkheidsgraad van de aanpassingen van 2005 gaat in feite over de aanvaarding van een instantie die bevoegd is de spelling te normeren. Men accepteert geen autoriteitsargumenten. Het Comité van Ministers of de Nederlandse Taalunie heeft volgens sommige media niet het recht de spelling aan te passen. De spelling is van het volk, vindt men.

In uw afscheidscollege ging u ook tekeer tegen Engelse werkwoorden als updaten, upgraden, downloaden, saven of neologismen als skypen, bloggen, toyboy. Pleit u hiermee voor een gezond purisme?

Als lexicograaf weet je maar al te goed dat je vaak tegen de bierkaai moet vechten. De strijd tegen de Engelse leenwoorden heb ik in de Werkgroep Spelling verloren, maar dat neemt niet weg dat ik mij er persoonlijk tegen blijf verzetten. Het gebruik ervan is bij velen een blijk van gemakzucht of een behoefte om interessant te doen. Zo van: 'Kijk mij eens, zie je wel dat ik een man van de wereld ben'. Het is een misverstand dat ik tegen leenwoorden in het algemeen zou zijn. Als zo'n woord functioneel is, frequent voorkomt in de communicatie, dan accepteer ik dat. Maar niet als het een product van geestelijke luiheid is. We zadelen door die

Engelse werkwoorden het onderwijs met extra problemen op. Je mag ze van mij rustig opslaan in de taaldatabank van het INL en ook opnemen in het *Algemeen Nederlands Woordenboek*, maar neem ze niet op in woordenboeken voor de publiekmarkt. Als de gebruiker ze niet kan vinden, denkt hij dat het geen toegestaan Nederlands is en moet hij, net als bij scrabbelen, wel iets anders zoeken.

U hebt niet alleen iets met woorden en spelling, maar ook met kletsen. Begin vorig jaar verscheen uw boek Lullepot. De kunst van het kletsen. Binnenkort komt er een tweede boek De lachers op je hand? met dezelfde ondertitel. Het onderwerp van beide boeken is het houden van toespraken. U vindt het blijkbaar belangrijk dat toespraken boeiend genoeg gebracht worden voor het publiek dat ernaar moet luisteren?

De macht van het woord en vooral de macht van het woord in vrolijke toespraken overrompelt me telkens opnieuw. Met eenvoudige hulpmiddelen als anekdotes mensen weten te boeien en een zaal aan je lippen laten hangen, daar kan ik geen genoeg van krijgen en dat wil ik door die boekjes ook anderen een beetje leren.

Voor de meeste taalkundigen is het INL geen onbekende naam, maar ongetwijfeld zijn er ook heel wat mensen die het INL niet kennen. Kunt u voor hen in het kort schetsen wat het INL doet?

Het INL is een Vlaams-Nederlandse instelling die woordenboeken maakt van het Nederlands van de oudste tijden tot heden. Het legt grote databestanden aan, verrijkt die taalkundig, stelt die data ter beschikking van onderzoek en onderhoudt ze. De bekendste producten van het INL zijn het WNT (Woordenboek der Nederlandse Taal), het Groene boekje, het Algemeen Nederlands Woordenboek, de Geïntegreerde Taalbank en de Centrale voor Taal- en Spraaktechnologie.

U hebt in uw loopbaan in het INL heel wat verwezenlijkt. Op de dag van uw afscheidscollage ging het i-WNT online. U bent uw hele leven omringd geweest door dat WNT. Eerst moest de papieren versie af, toen kwam er een cd-rom en nu kan iedereen het raadplegen op het internet (<http://wnt.inl.nl>). Voor wie is deze onlineversie bedoeld? Is het WNT nu af, of blijft u of het INL deze database verrijken?

Wie de stellingen bij mijn proefschrift beziet, stelt onmiddellijk vast dat ik daar al pleit voor de voltooiing van het WNT. Dat project is zo met mijn wetenschappelijke loopbaan verweven en heeft me zo veel hoogte- en dieptepunten gebracht dat het een zoete voldoening was toen het in 1998 voltooid werd, elektronisch beschikbaar kwam, aangevuld werd tot 1976 en ten slotte ook nog als i-WNT gerealiseerd is.

Een leven zonder woorden is voor mij nauwelijks de moeite om geleefd te worden.

Het WNT is een monument dat ons veel over ons verleden leert en dat ons laat zien wat onze taal allemaal kan. Het i-WNT is bedoeld voor alle mensen die geïnteresseerd zijn in hun moedertaal. Het zal het fundament blijven voor alle toekomstige woordenboeken. Het INL blijft dit product verrijken met nieuwe informatiecategorieën, nieuwe afbeeldingen en met koppelingen aan andere databanken. De encyclopedische informatie wordt verruimd. Het WNT als dynamisch product voor de leek en de taalkundige, iets mooiers is er niet te bedenken. Het blijft renderen en inspireren. Meer dan 25 000 licenties in nauwelijks twee weken is bijna niet te geloven. Weinigen krijgen zoveel respons op een idee of initiatief.

En wat gebeurt er nu na bijna veertig jaar tussen woorden geleefd te hebben? Blijft u nu woordeloos of sprakeloos achter, of blijft u leven met woorden?

Een leven zonder woorden is voor mij nauwelijks de moeite om geleefd te worden. Ik ben over woorden nog steeds niet uitgepraat. Op het gebied van de woordenschat zal ik blijven publiceren. Ik ben nog steeds hoofdredacteur van de *Hedendaagse van Dale* en met plezier zal ik ook de vierde druk voor mijn verantwoording nemen. Ook werk ik nog aan de teksteditie van een Middel-nederlands glossarium. En ik zal me blijven beijveren voor het behoud van een wetenschappelijke opleiding in de lexicologie en lexicografie. Die discipline mag niet opgeofferd worden aan allerlei modieuze stromingen en de politieke waan van de dag. Nederland en Vlaanderen hebben op het niveau van de standaardtaal maar één instelling die werk maakt van woorden en die marginaliseren betekent de doodsteek voor het vak en dat kan na een bloeiperiode van meer dan 35 jaar niet de bedoeling zijn. Het Nederlands verdient het om in betrouwbare woordenboeken wetenschappelijk verantwoord beschreven te worden en dat is iets meer dan alleen elektronische verzamelingen aanleggen.

Het Europees Grondwettelijk Verdrag: kroniek van een taalkloof

BART DEFRANCQ EN GREET VAN LAECKE

Er wordt sinds begin 2007 druk onderhandeld onder Europese staatshoofden en regeringsleiders over een oplossing voor de crisis die het Franse en Nederlandse 'nee' tegen het Grondwettelijk Verdrag hebben veroorzaakt. In deze bijdrage bekijken we het fiasco van 2005 vanuit een taalkundig perspectief: een ruim aandeel van de kiezers blijkt namelijk zijn stemgedrag te hebben laten beïnvloeden door de (on)leesbaarheid van de grondwettekst. We gaan op twee manieren na of er daadwerkelijk een taalkloof bestaat tussen de formulering van de grondwettekst en het lees-

baarheidsniveau dat de gemiddelde bevolking in Nederland, Frankrijk en België aankan. De resultaten zijn ontluisterend.

Korte historische achtergrond

De Europese Unie kampt sinds mei 2005 met de diepste politieke crisis die zij of een van de Gemeenschappen die haar zijn voorafgegaan ooit heeft gekend. De afwijzing door de Franse en Nederlandse bevolking van het Grondwettelijk Verdrag (GV) is daar de hoofd-oorzaak van. Nooit eerder heeft een zo belangrijk deel van de EU-bevolking zich tegen een nieuwe fase van de Europese staatsvorming uitgesproken. De dagen en weken na de referenda regende het letterlijk analyses en interpretaties van de resultaten. De algemene teneur daarvan was dat niet het Grondwettelijk Verdrag was weggestemd, maar wel de regeringen die het in de campagne hadden verdedigd. De schampere opmerkingen van Karel De Gucht aan het adres van de Nederlandse premier in dit verband (juni 2005) leidden zelfs even tot een diplomatiek relletje.

Los van alle politieke en diplomatieke overwegingen is de fundamentele vraag of de verklaring voor het fiasco wel juist is. Er zitten namelijk een aantal ongerijmdheden in de redenering: (1) De evolutie van de IPSOS-populariteitspoll over de Franse regering is tussen april 2005 en juni 2005 uitgesproken positief: er is een scherpe terugval van de ontevredenheid (van > 70% naar < 40%) en een bescheiden vooruitgang van de tevredenheid; (2) De uitslag van het Spaanse referendum over het GV was uitgesproken positief ondanks een scherpe terugval van het vertrouwen in eerste minister Zapatero in dezelfde periode (van 67% naar 49%, cijfers van CIS, februari-maart 2005). Het lijkt er met andere woorden sterk op dat kiezers wel degelijk een onderscheid maken tussen een Europees referendum en de nationale politiek.

Wat schort er dan wel? Een aantal enquêtes die net na de referenda in Frankrijk en Nederland uitgevoerd zijn en waarvan de resultaten opgenomen zijn in de Flash-Eurobarometers 171 en 172, leveren een begin van antwoord op die vraag. Wat een doorsneetaalkundige daarin onmiddellijk opvalt, is het vrij aanzienlijke aantal ondervraagden dat de kwaliteit van de tekst noemt als een van de redenen of de belangrijkste reden voor het wegblijven bij de stemming of voor een neen-stem. 60% van de Franse ondervraagden vermeldt de complexiteit van de tekst als een van de redenen voor het wegblijven bij de stemming; 26% van de Nederlandse ondervraagden vindt het de belangrijkste reden. Voor 12% van de Fransen is de complexiteit van de tekst een van de redenen voor een neen-stem, terwijl dat voor 5% van de Nederlanders de belangrijkste reden is. Er blijkt dus een – op zijn minst subjectieve – taalkloof te bestaan tussen de auteurs van het GV en de kiezers in beide landen.

De ambities van die auteurs waren nochtans anders. Valérie Giscard d'Estaing, voorzitter van de Conventie die de eerste proeve van GV zou opstellen, verwoordde het als volgt in zijn openingsrede van 26 februari 2002:

'Nous devons répondre à la demande de simplification des Traités, en vue de parvenir à un Traité unique, lisible par tous et compréhensible pour tous.'

Zoals hij later zou preciseren, betekent 'tous' elke burger die volledig middelbaar onderwijs heeft genoten. Naar eigen zeggen was hij daar na afloop zelfs in geslaagd. Zo stelde hij in een toespraak aan de Ecole militaire op 17 maart 2005:

'C'est un texte facilement lisible, limpide et assez joliment écrit: je le dis d'autant plus aisément que c'est moi qui l'ai rédigé.'

Als we even de potentiële ironie uit dit citaat wegdenken, illustreert Giscard d'Estaing's uitlating perfect het onderhand tot een cliché verworden idee dat de politieke elite – de Franse bij uitstek – het contact verloren heeft met de man en de vrouw in de straat. Tenzij men aanneemt dat het oordeel van de man en de vrouw in de straat over het taalgebruik van het GV gewoon fout is, een overtrokken reactie van een verwend en verzuurd segment van de samenleving, een karikatuur waar politici zich wel eens aan bezondigen. Cliché tegen karikatuur: alleen een wetenschappelijke benadering van het onderwerp lijkt hier raad te kunnen brengen.

Een tweesporenonderzoek naar leesbaarheid: objectief meetbare gegevens

Verscheidene studies suggereren dat leesbaarheid op een objectieve manier gemeten kan worden aan de hand van een aantal specifieke tekstparameters. Sommige daarvan gaan terug tot de jaren 20 van de vorige eeuw en het domein heeft sindsdien een zodanige bloei gekend dat het aantal wiskundige modellen van tekstanalyse nog nauwelijks te overzien is. We zullen ons in deze korte bespreking dan ook beperken tot twee van de bekendste.

Leesbaarheidsformules baseren zich op steeds terugkerende parameters. Sommige modellen hanteren daarvoor de gebruikte woordenschat als belangrijkste indicator. Bepaalde woorden zijn namelijk frequenter, herkenbaarder, wat een positief effect op de verstaanbaarheid van een tekst heeft. Leesbaarheidsformules geba-

seerd op woordenschat hebben het nadeel dat ze een omslachtige inventarisatie van het lexicon van de individuele talen vergen. Een van de eerste inventarissen voor leesbaarheidsonderzoek was die van Thorndike, een Amerikaanse taalkundige die in 1921 een woordenlijst van 10 000 woorden publiceerde, die in de daarop volgende jaren werd uitgebreid tot 30 000 woorden. Zijn onderzoek had vooral toepassingen in het onderwijs.

Andere leesbaarheidsformules gebruiken de woordlengte (het aantal lettergrepen of het aantal letters) of de zinslengte (bijvoorbeeld het aantal lettergrepen per zin) als parameters. Deze parameters gaan terug op het principe dat een lezer van nature lui is: bij de lectuur van een tekst doet hij het liefst zo weinig mogelijk inspanning en elk obstakel kan leiden tot het afhaken van de minder gemotiveerde lezer. De vaakst toegepaste en best gecontroleerde formule is de formule van Flesch, die bijvoorbeeld ook in Microsoft Word wordt gebruikt als leidraad bij het opstellen van documenten:

$$\text{Leesbaarheid} = 206\ 835 - (1\ 015 * \text{ASL}) - (84.6 * \text{ASW})$$

ASL staat voor 'Average Sentence Length' en ASW voor 'Average Number of Syllables per Word'. De parameters verschillen enigszins van taal tot taal. Dit is in hoofdzaak te wijten aan verschillende woordsamenstellingsprincipes en spellingen.

Het resultaat van een berekening op basis van de formule van Flesch wordt afgemeten ten opzichte van een representatieve tabel:

Reading Ease Score	Style / Description	Type of Magazine
0 to 30	Very Difficult	Scientific
30 to 50	Difficult	Academic
50 to 60	Fairly Difficult	Quality
60 to 70	Standard	Digests
70 to 80	Fairly Easy	Slick fiction
80 to 90	Easy	Pulp Fiction
90 to 100	Very Easy	Comics

Als het de bedoeling is dat een tekst toegankelijk is voor een breed segment van een taalgemeenschap, zou de leesbaarheidsscore idealiter tussen 60 en 70 moeten schommelen. Nochtans heeft de meerderheid van de bevolking een leesniveau dat onder dit gemiddelde ligt.

Toegepast op het GV, levert de Flesch-formule enkele opmerkelijke resultaten op. Voor het onderzoek werden vijf fragmenten bij wijze van steekproef geselecteerd uit de Nederlandse en de Franse versies van het Verdrag: twee uit het eerste deel (algemene principes), twee uit het tweede deel (grondwettelijk charter) en één uit het derde deel (geamendeerd Verdrag van Nice). Drie van de vijf fragmenten halen een score tussen 0 en 30, wat inhoudt dat ze extreem moeilijk zijn en hoofdzakelijk bestemd voor een academisch publiek. Eén fragment uit het eerste deel en één uit het tweede deel, dat door de politici die we geïnterviewd hebben, bestempeld wordt als ‘gemakkelijk’, hebben een leesbaarheidsniveau tussen 30 en 50. Volgens de Flesch-formule zijn die dus maar *gewoon* moeilijk. Uit de analyse blijkt dat het vooral het derde deel is dat alle normen van leesbaarheid overschrijdt. Dit deel werd trouwens niet echt door de Conventie zelf onder handen genomen. Het is een noodzakelijk deel, dat bepalingen uit alle verdragen bevat en het GV rechtsgeldig maakt.

Als we deze gegevens mogen geloven, lijkt het er sterk op dat de auteurs van het GV de ambities van hun voorzitter niet hebben waargemaakt: het GV is slechts voor een marginale fractie van de bevolking toegankelijk en de klachten over de complexiteit van de tekst die uit de Eurobarometer naar voren komen, lijken terecht.

Een tweesporenonderzoek naar leesbaarheid: een sociolinguïstische benadering

De uitkomst van de gegevensanalyse mag dan wel duidelijk zijn, het is altijd aangewezen om die met een onderzoek op het terrein aan te vullen. Daartoe is een enquête opgesteld die aan een beperkt staal van de Nederlandse, Franse en Belgische bevolking is voorgelegd. De enquête omvat, behalve een bescheiden opinieonderzoek, een twintigtal klassieke begripsvragen over een reeks geselecteerde fragmenten uit het GV. De verwerking van deze resultaten is nog aan de gang, maar de voorlopige resultaten bevestigen in elk geval al het belang van de twee parameters die in de leesbaarheidsanalyses gehanteerd worden. Gespecialiseerde woordenschat hindert duidelijk het begrip: wanneer Nederlandse vrijwilligers wordt gevraagd of het weglaten van ‘reproductief’ in ‘reproductief klonen’ (Art. 63) een invloed heeft op de betekenis van de zin, geeft een grote meerderheid aan het antwoord schuldig te blijven of geen verschil te merken. Ook grammaticale complexiteit heeft een grote negatieve impact: complexe zinstructuren met een of meer bijzinnen scoren beduidend slechter dan vragen die betrekking hebben op enkelvoudige zinnen. Dit lijkt op het eerste gezicht een triviale vaststelling, maar er zijn redenen om aan te nemen dat de lage scores niet alleen het resultaat zijn van de complexiteit van de zinnen, maar ook van de zeer specifieke bind-

woorden die gebruikt worden om het semantische verband tussen de deelzinnen uit te drukken. Het valt bijvoorbeeld op dat slechts een minderheid van de vrijwilligers een correcte interpretatie aan het bindwoord ‘met name’ geeft. Academici scoren overigens op deze twee punten niet echt beter dan korter opgeleiden.

Conclusie

De twee benaderingen van leesbaarheid leveren voorlopig gelijklopende resultaten op en die zijn weinig bemoedigend voor Jan, Jean, Juan, John... met de pet. Het Europees Grondwettelijk Verdrag is een tekst voor vakmensen, niet voor leken, alle goede bedoelingen van de auteurs ervan ten spijt. Nu de onderhandelingen over het lot van het GV volop aan de gang zijn, levert deze studie hopelijk een bijdrage aan een pleidooi voor een grondige herziening van de tekst, die de taalkloof tussen de juridische eisen van een dergelijk verdrag en de taalbeheersing van hen die hun mening erover moeten geven enigszins dicht.

En voor we het vergeten: de tekst van dit artikel haalt een score tussen 30 en 50 op de Flesch-test, best wel moeilijk dus...

Literatuur

- Thorndike, E.L. (1921), *The Teacher's Word Book*, Bureau of Publications, Teachers College, Columbia University.
- Flesch, R. (1948), A New Readability Yardstick. In: *Journal of Applied Psychology*, 32, blz. 221-233.

Bart Defrancq is als doctor-assistent verbonden aan de Hogeschool Gent en als 'chargé de cours invité' aan de Université catholique de Louvain. Hij doet contrastief onderzoek naar onderschikking in het Frans, het Engels en het Nederlands, en naar terminologietrainingen aan de Europese instellingen.

e-mail: bart.defrancq@UGent.be

Greet Van Laecke volgt de 2de licentie Romaanse talen aan de Universiteit Gent.

e-mail: greet.vanlaecke@UGent.be

Taalkronkels

De Taaladviseur bepaalt wat acceptabel is

ALBERT OOSTERHOF

De Vlaamse publieke omroep is een degelijke omroep, die een aantal kwalitatief hoogwaardige programma's uitzendt. Toch zijn er dingen die mij (maar mij niet alleen) storen. Sommige programma's, zoals *De laatste show*, maken een weinig 'spontane' indruk. Een regelmatig terugkerend beeld is dat van de presentator die met een stapel A4'tjes op schoot zit en de thuis voorbereide vragen een voor een oplepelt: 'Hoe bent u op het idee gekomen om kardinaal te worden?' Qua taalgebruik en interviewtechnieken zie of hoor je zelden iets wat op het randje is. Vaak ontwikkelt zich niet echt een gesprek. In programma's die bedoeld zijn om de kijker te vermaken is er dikwijls een vaste gast die de taak heeft de zaak op te leuken met spitsvondige teksten. Maar vaak ligt het er erg dik bovenop dat de grappen niet ter plaatse komen opborrelen.

Hoe komt het dat kijkers de programma's en met name het taalgebruik soms als weinig spontaan ervaren? Mij werd een hoop duidelijk toen ik de 'taalbanken van de VRT' doornam, waar nog steeds het zogenoemde 'Taalcharter' geraadpleegd kan worden (http://vrttaal.net/taaldatabanken_master/taalbeleid/taalcharter.shtml). In de tekst, die opgesteld is door de taaladviseur van de VRT, wordt duidelijk gemaakt welk taalbeleid de VRT wil voeren en welke taal in de programma's gehanteerd dient te worden. Het opstellen van zulke richtlijnen is op zich een goed idee, maar van de concrete inhoud en toon van de tekst zou men bang worden.

In het Taalcharter wordt het belang van taal en taalgebruik sterk overdreven. Over nieuwe aardrijkskundige namen wordt bijvoorbeeld geschreven: 'Het is van het grootste belang dat er met de taaladviseur wordt overlegd wanneer nieuwe namen opduiken'. Hopelijk kan ik Frieda Van Wijck en consorten een beetje geruststellen: dergelijk overleg is misschien niet geheel van belang ontbloot, maar er zijn toch echt belangrijker dingen op de wereld.

Verder lees ik: 'Dialect en tussentaal (...) kunnen alleen worden gebruikt in programma's waarin ze functioneel zijn, met name in fictie (...). Als er personages uit een bepaald milieu opgevoerd worden, mogen ze klinken zoals die mensen spreken. (...) Maar denk erom dat er ook mensen zijn die geen tussentaal of dialect spreken. Als de VRT-fictieprogramma's een spiegel van de maatschappij willen zijn, moet ook het taalgebruik in al zijn registers en varianten te horen zijn'. Het kan toch niet de bedoeling zijn dat de makers van een serie er met het Taalcharter in de hand mee bezig zijn hoe hun serie een zo goed mogelijke afspiegeling kan zijn van de (in de ogen van de taaladviseur) ideale maatschappij? Hier past meer artistieke vrijheid. Als een regisseur een serie wil maken waarin iedereen tussentaal 'klapt', dan moet dat gewoon kunnen.

Op de VRT is er blijkbaar erg weinig ruimte voor variatie: 'Uiteraard hoort elke luisteraar of kijker of iemand uit Nederland of België komt, maar hij mag niet horen of iemand in Gent, Brugge, Antwerpen of Hasselt is opgegroeid'. Het resultaat is dat er een opvallend grote afstand is tussen de taal van de VRT en het taalgebruik in het alledaagse leven en dat het taalgebruik op de openbare omroep soms een onechte, gekunstelde indruk maakt.

De taaladviseur is blijkbaar alleenheerser: 'kromme taal die we niet accepteren zijn *goesting* (zin, trek), *uurwerk* (horloge) (...). De taaladviseur bepaalt wat acceptabel is.' Even verderop lees ik: 'Zijn advies is bindend'. Opnieuw kan ik de medewerkers van de VRT geruststellen: wat acceptabel is, kan niet door één persoon met een dermate grote stelligheid beslist worden. Er is discussie mogelijk. Dat geldt bijvoorbeeld voor de volgende passage: 'We zeggen dus *als* (en niet *indien*), *trouwen* (en niet *huwen*), *proberen* (en niet *trachten*)'. Deze richtlijn vind ik te strikt. Een woord als *indien* is niet dermate stijf dat het altijd onbruikbaar is.

Wie de richtlijnen van de VRT doorneemt, ziet in dat ze overdreven en te strikt zijn en te weinig ruimte laten voor variatie (zeker in de Vlaamse context). Als ik een programma moest presenteren voor de VRT, zou de spontaniteit me ook op de lippen besterven.

De vertaling van ‘complaisance’

HUGO BROUCKAERT

Woorden, uitdrukkingen en constructies die naar het Frans gevormd zijn, de zogenaamde gallicismen, zijn historisch doorgaans makkelijk te verklaren. Neem de vertaling van *prévoir*. *Pré* is ‘voor’ en *voir* is ‘zien’, nietwaar, en op die manier vullen vertalers die onvoldoende Neder-

lands kennen, het werkwoord *voorzien* met een aantal betekenissen die het woord niet heeft in het algemeen Nederlands, waar *bepalen*, *omschrijven*, *voorstellen* of *vermelden de passende werkwoorden* zijn. Hetzelfde geldt voor *circonscription* (‘omschrijving’), *intervenir* (‘tussenkomen’), *à titre de* (‘ten titel van’) en andere kapstokwoorden waaraan allerlei betekenissen worden vastgehecht. Mede daardoor worden die woorden in Vlaanderen, met name bij de overheid, ook in de Franse betekenis gebruikt door mensen die nauwelijks Frans kennen.

Een dergelijk parallellisme - een klakkeloze vertaling zei men vroeger - is niet mogelijk met het woord *complaisance*, omdat hier geen courant Nederlands woord voorradig is en een ontleding in *com* en *plaisance* ook geen trucjesvertaling of *passé-partout* vertaling in de hand werkt. Het woord *complaisance* is bovendien ook interessant omdat het een aantal specifieke betekenissen heeft die in de woordenboeken weinig aan bod komen.

Van gediensig tot vleierig

Complaisance betekent in het algemene taalgebruik: ‘vriendelijkheid, beleefdheid, voorkomendheid, gediensigheid, welwillendheid’:

- *un sourire de complaisance*: ‘een beleefdheidslachje’

- *Auriez-vous la complaisance de...*: ‘zou u zo vriendelijk willen zijn...’
- *faire preuve d'une grande complaisance*: ‘heel wat inschikkelijkheid aan de dag leggen’

Op de eigen persoon betrokken, betekent *complaisance* ‘zelfingenomenheid, grote eigenliefde’:

- *s'écouter avec complaisance*: ‘zichzelf graag horen praten’

Het woord heeft ook een meer pejoratieve betekenis: ‘te grote inschikkelijkheid, kruiperigheid, toegevendheid’:

- *avoir trop de complaisance envers quelqu'un*: ‘te veel door de vingers zien’
- *de la basse complaisance*: ‘vleierij, ogen dienst’

Complaisance wordt ook gebruikt in een betekenis die balanceert op de rand van de moraliteit en de wettigheid, zoals in het volgende zinnetje:

- *des mécanismes financiers complexes bénéficiant de la complaisance des paradis fiscaux*: ‘complexe financiële mechanismen waaraan fiscale paradijzen hun welwillende medewerking verlenen’

In de scheepvaart is van oudsher de term *pavillon de complaisance* bekend. In het Nederlands zegt men dat

een schip onder ‘goedkope vlag’ vaart. In het Engels spreekt men van *flag of convenience* of ook wel *flag of advantage*. Dat betekent dat een schip vaart onder de vlag van een land dat voor de eigenaars van het schip goedkoop is wat betreft rechten en belastingen, en bovendien minder streng is op het punt van scheepvaartinspectie en sociale wetgeving voor zeelieden. Panama, Singapore en vooral Liberia staan als ‘goedkopevlaglanden’ bekend; dat laatste land zelfs in die mate dat ‘Liberiaanse tanker’ bijna een pleonasme is.

De context maakt een vertaling niet altijd gemakkelijk. Neem nu de volgende zin uit *Le Monde*:

Il n’y a pas seulement des pavillons et des sociétés de complaisance, il existe aussi des autorités portuaires de complaisance.

Hier heb je naar mijn aanvoelen in de vertaling drie verschillende termen nodig voor *complaisance*. De vertaling zou kunnen luiden:

Er zijn niet alleen *goedkope* vlaggen en *fictieve* maatschappijen, maar ook havenautoriteiten *die het niet al te nauw met de regels nemen*.

Mariage de complaisance

Een meer recente betekenis vinden we in de maatschappelijke, juridische en politieke sfeer: *le mariage de complaisance*. Het gaat hier om een huwelijk waarbij volgens artikel 146bis van het Burgerlijk Wetboek ‘uit een geheel van omstandigheden blijkt dat de intentie van minstens een van de echtgenoten kennelijk niet is gericht op het totstandbrengen van een duurzame levensgemeenschap, maar enkel op het bekomen van een verblijfsrechtelijk voordeel dat is verbonden aan de staat van gehuwde’.

Zo’n huwelijk heet in het Nederlands een *schijnhuwelijk*, niet te verwarren met het gedwongen of opgedrongen huwelijk. Het woord *schijnhuwelijk* komt in het WNT nog niet voor. Het kent pas enige verspreiding sinds de illegale immigratie en de strijd

tegen de mensenhandel van de jongste decennia. In voornoemd wetsartikel uit het jaar 1999 wordt de term *schijnhuwelijk* nog niet gebruikt, maar sindsdien is hij in de regelgeving heel courant. Ook het woord *importbruid* komt al in Van Dale voor, *importbruidegom* echter niet. Het Frans kent als synoniemen ook *mariage fictif*, *mariage blanc* en *mariage simulé*, maar *mariage de complaisance* is duidelijk aan de winnende hand. In het Engels spreekt men van *convenience marriage*, in het Duits van *Zweckehe*.

In de sector handel en financiën zijn de termen *effet*, *billet* of *papier de complaisance* bekend. Het gaat om wissels zonder reële handelsbasis, getrokken op iemand die niets schuldig is en die dienen om iemand in geldnood contant geld te verschaffen. Ondernemingen doen dat wel eens om geldmiddelen te scheppen. Een dergelijke wissel heet een *schoorsteenwissel* en wordt ook wel *complaisancepapier* genoemd. Dat wederzijds uitgeven heet ook *wisselruiterij*, een term uit de paardensport, zodat men ook van *ruiterwissel* spreekt, *billet de cavalerie* in het Frans.

In verschillende talen heeft een dergelijk document een naam die wijst op het vluchtige en waardeloze ervan. In het Frans: *traite en l’air*, *cerf volant* (naast *billet de complaisance*); in het Engels: *wind bill* (naast *fictitious bill*); en in het Duits: *Kellerwechsel* (naast *Scheinwechsel*, *Gefälligkeitswechsel*). Soms wordt het woord *fraude* niet uit de weg gegaan: *fraudulent note* in het Engels en *letra de câmbio fraudulosa* in het Portugees.

Ter afsluiting: *complaisance* is ook de term voor de eigenschap van tapijtvezels om na het uitoefenen van druk tot de oorspronkelijke vorm terug te keren. Het Nederlands Vezelinstituut noemt dat het *meegevend vermogen*. Voorwaar een mooie uitdrukking, die ook van toepassing is op een en ander van wat hierboven uit de doeken gedaan is.

Hugo Brouckaert is vertaler.

e-mail: hugo.brouckaert@skynet.be

Broodje taal

Inktlikkers, blunderkalk en witte muizen

LINDE VAN DE WALLE

In het eerste leerjaar heb ik leren schrijven met een potlood. Een vulpen was taboe in onze klas. Vulpenvaardigheden onder de knie krijgen, kon voor zesjarige vlekkenkampioenen wel even wachten, redeneerde onze juf. Daarom schreven we de eerste maanden uitsluitend met potlood en we gebruikten een gummetje om onze fouten keer op keer weer uit te wissen, tot vervelens toe. Op zes december echter, nadat we een heel trimester ijverig met potlood hadden geoefend, achtte de juf ons rijp genoeg voor een volgende stap in ons prille schrijversbestaan. Prompt bracht de sint een hele lading vulpen. Samen met de vulpen deed ook een ander nieuw schrijfattribuut zijn intrede: een stifje met aan de ene kant een wit, en aan de andere kant een blauw dopje. Wanneer we de m weer eens met vier beentjes hadden geschreven of de juf vond dat de krul van de h niet uitgesproken genoeg was, grepen we naar ons 'toverstafje': met het stifje onder de witte dop verdwenen vlekken, een teveel aan beentjes en vierkante o's als sneeuw voor de zon. Hoe we dat wonderlijke stifje moesten noemen, was niet meteen duidelijk. Onze juf zwoer bij correctiestift, maar in de wandelingen van onze school ving we al snel op dat zij een van de weinigen was die dat woord gebruikten.

Tintenkillers

In de grote *Van Dale* vind je alvast geen benaming voor zo'n stifje. Uit een rondvraag bij 150 (Vlaamse) moedertaalsprekers Nederlands (van 6 tot 65 jaar)

blijkt dat driekwart van de ondervraagden *tintenkiller* zegt. Dat woord ontleenden we aan het Duits. *Tinte* is *inkt* in het Duits. De Duitsers op hun beurt deden voor *killer* een beroep op het Engels. *Tinten* wordt ook wel vervangen door *inkt* en *killer* door het Nederlandse *wisser*: Men spreekt dan van een *inktkiller* of een *tintenwisser*. Sommigen laten zowel het Duits als het Engels links liggen en hebben het over een *inkt(e)wisser*. Daarnaast komen ook combinaties van *inkt* en *tinten* voor. Zo krijg je woorden als *tinktekiller* of *tinktewisser*. Een aantal mensen zegt *inktvreter* en een enkeling heeft het over 'mijn *inktkikker*'. *Killer*, *likker* en *vreter* worden telkens nader gespecificeerd door *tinten* of door *inkt*. Enkel *wisser* wordt wel eens zonder nadere bepaling gebruikt. Buitenbeentjes, waarin noch *inkt*, noch *tinten* voorkomt, zijn *wegdoener* en *uitgomstift*.

Hoe wonderlijk het witte toverstafje in het eerste leerjaar aanvankelijk ook leek, de magie ervan was snel uitgewerkt. Nadat we het stifje één keer hadden gebruikt en met blauwe balpen een verbetering over de gewiste oppervlakte hadden aangebracht, was het onherroepelijk gedaan met inkt killen, wissen, likken of vreten. Ons stifje weigerde alle dienst. Hardnekkig blijven proberen had alleen maar een grotere vlek tot gevolg. We vonden het hoog tijd voor zwaarder correctieschut.

Zo ontdekten we *tipp-ex*. Blij dat die 'witte verf' ons extra verbeterkansen bood, bekalkten we er vol toewij-

ding onze huistaken mee. Nietsvermoedend echter overtraden we daardoor voor de eerste keer het schoolreglement. Daarin stond beschreven dat het gebruik van ‘correctievloeistof’ verboden was (wegens snuifgevaar, al werd dat niet met zoveel woorden gezegd). Met slechts drie maanden leeservaring achter de rug, was de lectuur van het schoolreglement nog net iets te hoog gegrepen voor ons. Maar zelfs als we het reglement hadden kunnen lezen, zouden we nooit de link gelegd hebben tussen *correctievloeistof* en de witte vloeistof die wij als *tipp-ex* kenden.

Tipp-ex

Dat de term *correctievloeistof* niet enkel bij zesjarigen in onbruik is, bleek ook uit mijn rondvraag. Slechts een viertal ondervraagden gebruikt dat woord en eentje zegt *correctie-inkt*. Alle anderen gebruiken *tipp-ex*, naar de gelijknamige merknaam. Twee ondervraagden hebben het naast *tipp-ex* ook wel eens over *blunderkalk*. Ondanks de algemene verspreiding staat *tipp-ex* niet in *Van Dale*. Een afgeleide vorm, het werkwoord *tipp-exen*, is sinds de veertiende editie wel opgenomen, met als verklaring ‘met correctievloeistof verwijderen’.

Correctievloeistof of *tipp-ex* wordt in drie verschillende vormen verkocht. Eerst was er alleen het potje met witte vloeistof. Met een kwastje bracht je de vloeistof op de te corrigeren plek aan. Begin jaren negentig kon je de witte vloeistof ook in stiftvorm verkrijgen. Sinds het midden van de jaren negentig is er een muisvormig voorwerpje op de markt. De *tipp-ex* is niet meer vloeibaar, maar wordt als een soort plakband over de fout gerold.

Ondanks de vormverschillen – potje, stift en muis – van de verschillende attributen wordt alles in eerste instantie gewoon *tipp-ex* genoemd. Vooral de stift en het potje worden gewoon als *tipp-ex* aangeduid, al zegt men in sommige kantoren tegen het potje ook wel *de pot*, *het wit potje* of *potteke wit*. Voor de muisvormige *tipp-*

ex, waarbij een andere techniek wordt gehanteerd dan bij het potje en de stift, heeft men wel vaak een specifiekere benaming. 150 moedertaalsprekers lieten, naast de algemene noemer *tipp-ex*, vijftien verschillende namen voor het voorwerpje noteren, en ongetwijfeld worden er nog veel meer gebruikt. Anders dan bij *tintenkil-ler* is het niet zo dat er een uitgesproken voorkeur voor een van deze benamingen is. Er is ook nog geen term voor de *tipp-ex* in muisvorm in *Van Dale* opgenomen. Er zijn wel vijf termen die men beduidend vaker gebruikt: *blancoroller*, *tipp-exroller*, *roller*, *tipp-exmuis* en *corrector*. Naast *tipp-exmuis* wordt ook nog gewoon *muis* gebruikt, of *witte muis*. Voorts komen nog een aantal variaties met *roller* voor: *correctieroller*, *inkroller* en *Prittroller*. De merknaam *Pritt* wordt ook gebruikt in *Prittcorrector*. *Correct-it*, *white-out* en *scroller* kwamen slechts één keer voor.

In het Nederlands heerst er duidelijk (nog) geen consensus voor benamingen van correctiemateriaal en ook *Van Dale* weet zich nog niet echt raad met tintenkillers, *tipp-ex* en rollende muizen. Wie daar echt moeite mee heeft, kan misschien voortaan uitsluitend met potlood schrijven. Dan kunnen fouten gewoon met een simpele gum verbeterd worden. Of is het *gom*?

Linde Van de Walle is als praktijkassistent verbonden aan de vakgroep Nederlandse taalkunde en taalbeheersing van de Katholieke Universiteit Leuven.

e-mail: Linde.VandeWalle@arts.kuleuven.be

Interview

Hans Faelens over schrijven voor bedrijven: journalistiek of marketing?

KATRIEN GEUENS EN BJÖRN ULENAERS

Na zijn opleiding Germaanse talen aan de Universiteit Gent besloot Hans Faelens een project in te dienen bij het Fonds van Jonge Ondernemers van de Koning Boudewijnstichting. Het resultaat is dat hij momenteel de succesvolle bedrijfsuitgeverij Jansen en Janssen in hartje Gent runt. Hij werkt samen met tien vaste werknemers, en in het klantenbestand van het bedrijf vinden we grote namen als Coca Cola, KBC en Dexia, maar ook de Vlaamse overheid. De firma won voor het tweede jaar op rij de bedrijfsprijs, de persprijs die jaarlijks wordt uitgereikt voor de interne communicatie. Redenen genoeg om Hans Faelens eens te bezoeken in Gent.

Hoe is de firma Jansen en Janssen ontstaan?

In 1989 dienden wij een project in bij het Fonds van Jonge Ondernemers van de Koning Boudewijnstichting. Met dit project, *Jansen en Janssen*, wonnen we een beurs en konden we een bedrijf starten. Ik heb die kans met beide handen gegrepen en ik heb zo, samen met journalist Bernard Van De Popeliere en Stefaan Roelens, het huidige bedrijf opgestart. De oorspronkelijke bedoeling was om rond onderzoeksjournalistiek te werken. Aanvankelijk waren we het tweede bedrijf in België dat een vennootschap van journalisten vormde. We zagen echter snel in dat het in ons land zeer moeilijk is – om niet te zeggen onmogelijk – om als freelancer van onderzoeksjournalistiek te leven. Vandaar ook dat we besloten hebben om ons oorspronkelijke project te verbreden.

En op dat moment kwam u tot de huidige structuur van het bedrijf?

In de beginjaren waren we een schrijversvennootschap en leverden we zowel bedrijfsjournalistiek als reguliere journalistiek, iets wat we nu nog steeds doen. We werkten eigenlijk als een soort redactie. Sinds 1996 bieden we volledige producten aan, zoals magazines en brochures. Vanaf het jaar 2000 stellen we ook elektronische media ter beschikking. Deze verschuiving, van redactie naar het produceren van volledige publicaties, zorgt ervoor dat we beter kunnen inspelen op wat de klant nodig heeft. Ondernemingen zijn op zoek naar een totaalpakket voor de relatiecommunicatie en besteden dit uit aan gespecialiseerde firma's zoals wij. Door

die *loyalty communicatie* proberen bedrijven onder meer de motivatie van de medewerkers te versterken en de interesse van beleggers op te wekken.

Naast het uitgeven van publicaties houdt u zich ook bezig met coaching. Wat moeten we hieronder verstaan?

Ondernemingen zijn op zoek naar een geheeloplossing voor de relatiecommunicatie.

Het is niet evident om iemand een stuk voor de bedrijfsjournalistiek te laten schrijven. Het centrale punt daarbij is dat je mensen vanuit een polemische traditie, die de algemene journalistiek biedt, naar een coöperatief perspectief probeert te coachen. Bij een coöperatieve opvatting werk je als het ware samen met de persoon of het bedrijf voor wie je een tekst schrijft. Als je een bedrijf met een kwalitatief sterke redactie wil, moet je hiervoor mensen opleiden. Goede journalisten komen niet van de schoolbanken. In ons bedrijf werken we bijna uitsluitend met germanisten. Bovendien hebben al onze werknemers eerst minstens drie jaar in de publieksjournalistiek gewerkt. Tijdens de *coaching* houd ik mij vooral bezig met de omscholing van journalisten.

Goede bedrijfsjournalistiek komt dan waarschijnlijk ook steeds in nauwe samenspraak met de bedrijven tot stand?

Inderdaad. Ieder bedrijf is een eigen wereld met een specifieke beleidscultuur. Bovendien stelt elk bedrijf zijn eigen eisen. Maar dat is meteen ook het boeiende aan ons werk. In tegenstelling tot

de reguliere journalistiek komen we dagelijks in totaal andere communicatiecontexten en bedrijfsculturen terecht. Zo kan je de ene dag voor arbeiders schrijven, terwijl je de volgende dag voor managers schrijft. Je moet vaak snel grote hoeveelheden informatie over verschillende onderwerpen verwerken en je zit in een goedkeuringstraject dat veel complexer is dan dat van de reguliere journalistiek. Wij schrijven stukken met bepaalde doelstellingen die dan door verschillende lagen in een bedrijf worden nagelezen.

Stel, een bedrijf vraagt ons een magazine uit te geven. Dan bedenken we eerst het concept. Daarna kijken we strategisch welke doelstellingen dat bepaalde bedrijf heeft en onderzoeken we samen hoe we die doelstellingen voor de klant kunnen realiseren. Ook criteria als bladformule, periodiciteit en volume van het tijdschrift worden in functie van het bedrijf bepaald. Hetzelfde geldt voor de onderwerpen, de teksten, de lay-out enzovoort.

Is er een verschil tussen schrijven in de jaren 90 en schrijven in de 21ste eeuw?

Communicatie evolueert voortdurend. Dat zien we zowel op intern als extern niveau. De interne communicatie groeit aanzienlijk. De bedrijven ontwikkelen zich bovendien veel sneller dan vroeger, zodat de medewerkers ook heel snel moeten evolueren. De interne communicatie kan gemakkelijk en snel op deze behoeften inspelen. Zo kan ze medewerkers gemotiveerd en hun kennis op peil houden. Bovendien kan je interne communicatie ook zien als een vorm van kenniscreatie binnen een bedrijf.

Wat de externe communicatie betreft, zie je een verschuiving van de wervingscommunicatie naar de relatiecommunicatie of *loyalty communicatie*. Deze vorm van communicatie wordt ingeroepen om bestaande klanten meer inzicht te geven in het product, een breder assortiment te laten kopen, meer tevredenheid te ontwikkelen bij die groep enzovoort. Uit tal van studies, onder andere van APA (*Association of Publishing Agencies*), blijkt dat een relatie-magazine hiertoe een zeer effectief middel is.

Niet alleen de bedrijven evolueren snel. Is er ook sprake van een elektronische evolutie? Zijn er volgens u elektronische toepassingen die de bestaande tijdschriften kunnen verdringen?

Communicatie op papier zal zeker de eerste jaren nog erg belangrijk blijven.

Bedrijven schakelen zeer snel over naar digitale communicatiemiddelen als eerste medium terwijl het papier een meer aanvullende rol krijgt. Toch zal de communicatie op papier zeker de eerste jaren nog erg belangrijk blijven. De directe, rationele communicatie vindt plaats via elektronische media, zoals intranet, e-mail en e-letters. De achtergrondinformatie en de emotionele communicatie worden echter nog steeds op papier verspreid. Voor bedrijven is het blad onvervangbaar, omdat mensen zich meer laten overtuigen door emotie dan door ratio. Die emotie kan het best vertaald worden op papier. Eigenlijk bestaat er nog een derde communicatiemiddel. Dat neemt de vorm aan van evenementen die bedrijven organiseren. De drie communicatiemiddelen – het papier, de elektronische media en de evenementen – zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het is niet of - of, het is en - en. Men spreekt hier ook wel van *push en pull media*. Met de e-letter duw je de lezer actief naar de website waar hij extra informatie krijgt. Het zijn drie onderdelen die bij elkaar horen, maar ze moeten in functie van de budgetten van ieder bedrijf gedoseerd worden.

Er zijn een aantal nieuwe tendensen op redactioneel gebied, zoals de weblog en de e-letter. Houden jullie hier ook rekening mee?

We volgen de opkomst van de nieuwe media op de voet. Momenteel stellen we een evolutie vast van een top-down naar een horizontale communicatie. Door de weblogs is ook een heel andere soort communicatie ontstaan. Hier is er geen sprake meer van een top-down communicatie waarbij specialisten de informatie schrijven. Het gaat hier eerder om een vorm van horizontale communicatie waarbij mensen het specialisme bijhouden en gezamenlijk schrijven. De journalisten bepalen niet wat nieuws is, maar mensen beslissen zelf wat zij belangrijk vinden. Op die manier kan een tijdelijke campagne opgezet worden op basis van een bepaald thema waarrond geblogd kan worden door zowel klanten als medewerkers. Voor interne communicatie gebruiken we bijvoorbeeld zelf een interne blog als kennisinstrument. Dankzij die blog

kan

iedereen die in het team zit zijn ideeën rond een bepaald thema posten. Zo kunnen wij gedurende een hele maand perfect volgen hoe het met vernieuwing zit. De interne blog is volgens mij een instrument tot kenniscreatie, iets wat onmisbaar is bij interne communicatie.

Aan welke criteria moet een goede tekst volgens u beantwoorden? Bestaan er enkele eenvoudige tips die op alle tekstsoorten van toepassing zijn of verschilt dit van tekst tot tekst?

Er bestaan natuurlijk een aantal algemene tips om tot een goede tekst te komen. Het belangrijkste is de empathie met de doelgroep. Bovendien moet je volledig begrijpen wat je zender eigenlijk wil. Dat doe je het best door een briefing met de opdrachtgever. Op basis van die informatie kan je bepaalde aspecten meer of minder beklemtonen. Probeer altijd alles door de ogen van de opdrachtgever zelf te zien. Ten derde moet je proberen de lezer te concretiseren. Je moet de lezer zien als iemand die aan de overkant van de tafel zit. Je mag je lezer zeker niet beschouwen als een abstract iets, maar wel als iemand die voortdurend commentaar geeft op wat je schrijft.

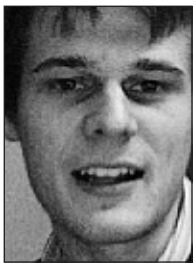
Zijn er nog speciale zaken die u wilt bereiken als persoon of met uw bedrijf?

We willen gewoon een van de beste bedrijven in de bedrijfscommunicatie zijn. Ik heb veel dromen, maar die kan ik beter vertellen als ze waar geworden zijn. Dat is misschien veiliger.

Katrien Geuens en Björn Ulenaers volgen de aanvullende opleiding 'Taal & Bedrijf' aan de KU Leuven.

'Van die dingetjes.' Over verbleekte partitieve constructies

BERT LE BRUYN

Inleiding

Het definiete lidwoord (*de*) en demonstratieven (*díe/deze*) lijken in veel opzichten op elkaar. Ze worden in de literatuur dan ook vaak samengeplaatst onder de noemer *definieten*. Definieten kunnen op twee manieren gebruikt worden. Dit wordt geïllustreerd in (1)-(4):

- (1) Heerlijk waren ze, de groentespiesen die ik gisteren voor mijn vriendinnen grilde.
- (2) Heerlijk waren ze, die groentespiesen die ik gisteren voor mijn vriendinnen grilde.
- (3) De gouden leeuwaapjes zijn met uitsterven bedreigd.
- (4) Die leeuwaapjes zijn met uitsterven bedreigd.

In (1) en (2) verwijzen *de groentespiesen* en *die groentespiesen* naar een specifieke verzameling groentespiesen. Laten we dit de specifieke lezing noemen. In (3) en (4) verwijzen *de gouden leeuwaapjes* en *die leeuwaapjes* naar een soort, namelijk de soort *gouden leeuwaapjes*. Laten we dit de soortlezing noemen.

Het feit dat het definiete lidwoord en demonstratieven vaak onder één noemer worden gebracht mag natuurlijk hun verschillen niet verdoezelen. Demonstratieven verschillen immers wel degelijk van het definiete lidwoord. Dit wordt geïllustreerd in (5)-(6):

- (5) De leerlingen zijn luidruchtig vandaag.
- (6) Die leerlingen zijn luidruchtig vandaag.

Als een onderwijzer tegen zijn collega de uitspraak in

(5) over een bepaalde klas doet, dan maakt hij geen onderscheid tussen de leerlingen. De uitspraak in (6) echter kan laten verstaan dat slechts een deelverzameling van de leerlingen in de klas luidruchtig is. Dit effect wordt normaal versterkt met een wijzend gebaar. Eenzelfde soort fenomeen onderscheidt (3) en (4); waar (3) enkel naar de gouden leeuwaapjes kan verwijzen mits de toevoeging van *gouden* aan *leeuwaapjes* is dit niet nodig voor *die leeuwaapjes*. Als je in de zoo naar gouden leeuwaapjes wijst en je de uitspraak in (4) doet, volstaat dit om te zeggen dat de *gouden leeuwaapjes* met uitsterven bedreigd zijn. Het contrast tussen (3) en (4) laat dan ook duidelijk zien dat soortlezingen met het definiete lidwoord verwijzen naar de soort die overeenkomt met het naamwoord terwijl soortlezingen met demonstratieven verwijzen naar een deelsoort van de soort die overeenkomt met het naamwoord.

In deze bijdrage zullen we ons toespitsen op een verder verschil tussen definiete lidwoorden en demonstratieven. Meer bepaald gaan we hun gedrag in partitieve constructies bestuderen. De standaard partitieve constructie heeft de vorm determinant + *van* + determinant + naamwoord. Voorbeelden van deze constructie worden gegeven in (7)-(8):

- (7) Twee van de groentespiesen die ik gisteren voor mijn vriendinnen grilde, waren nog lekkerder dan de andere.
- (8) Twee van die leerlingen daar in de hoek zijn extreem luidruchtig vandaag.

Tot dusver zijn er nog geen grote verschillen waarneembaar. Dit verandert wanneer we naar verbleekte

partitieve constructies gaan kijken. Dit soort constructies verschilt van de standaard door het ontbreken van de eerste determinant; zij zijn van de vorm *van* + determinant + naamwoord. Een voorbeeld wordt gegeven in (9):

(9) Ik krijg nu altijd van die opmerkingen!

Het is niet toevallig dat hier enkel een voorbeeld met een demonstratief staat. Er zijn namelijk geen voorbeelden met een definitief lidwoord. Dit wordt duidelijk wanneer we het demonstratief in (9) proberen te vervangen door het definitief lidwoord. Het resultaat is een zin die door sprekers van het Nederlands niet aanvaard wordt:

(10) *Ik krijg nu altijd van de opmerkingen!

De vraag die in deze bijdrage behandeld zal worden, is waar dit contrast vandaan komt.

Er zijn van de vogels geland in het Zwin

De verbleekte partitieve constructie met een demonstratief heeft al wat aandacht in de literatuur gekregen. Het inzicht dat we hier zullen exploiteren is dat van Albert Oosterhof, die in een recent artikel opmerkte dat het demonstratief een soortlezing krijgt in deze constructie. Dit kan eenvoudig aangetoond worden doordat we *die* kunnen vervangen door *dat soort* zonder verschuiving in betekenis. Dit wordt geïllustreerd in (11):

(11) Ik krijg nu altijd van dat soort opmerkingen!

Dit is een belangrijk inzicht. Inderdaad, als we ervan uitgaan dat verbleekte partitieve constructies soortlezingen selecteren wordt onze onderzoeksvraag specifiek. De vraag die we dan moeten beantwoorden, is waarom het definitief lidwoord met een soortlezing niet kan voorkomen in een verbleekte partitieve constructie. Het antwoord ligt in het hypothetische gebruik van de constructie.

Stel dat we twee uitdrukkingen hebben die exact hetzelfde betekenen, maar waarvan er een langer is dan de andere. Welke uitdrukking zal men dan gebruiken? Naar alle waarschijnlijkheid de kortere. Neem bijvoorbeeld *de twee van de mannen* en vergelijk het

met *de twee mannen*. Beide betekenen exact hetzelfde, maar slechts een ervan wordt standaard gebruikt, namelijk *de twee mannen*. Eenzelfde verhaal is mogelijk voor het definitief lidwoord in de verbleekte partitieve constructie. Als *de vogels* in deze constructie naar de soort *vogels* verwijst, betekent *van de vogels* 'exemplaren van de soort *vogels*'. Dit is echter exact hetzelfde als wat het kortere *vogels* betekent. Hieruit kunnen we concluderen dat we *Er zijn van de vogels geland in het Zwin* niet zeggen omdat we een kortere manier hebben om hetzelfde te zeggen, namelijk *Er zijn vogels geland in het Zwin*. De voorspelling die hier wordt gemaakt, is dat een taal ofwel *vogels* zal gebruiken om naar exemplaren van de soort vogels te verwijzen ofwel *van de vogels*. Het Nederlands gebruikt de eerste strategie, het Frans de tweede. In het Frans is (12) immers ongrammaticaal en moet men *des* gebruiken, een samensmelting van *de* ('van') en *les* ('de'). Dit wordt geïllustreerd in (13).

(12) *Il y a oiseaux qui se sont installés au Zwin.

(13) Il y a des oiseaux qui se sont installés au Zwin.

Waarom (12) ongrammaticaal is, laten we hier in het midden. Ter volledigheid moet er ook opgemerkt worden dat het Italiaans geen tegenvoorbeeld is. Spijtig genoeg zou het ons te ver leiden om dit volledig uit te werken.

De aandachtige lezer zal opmerken dat er nog twee gaten in de analyse zitten. Het eerste betreft het feit dat we niet hebben aangetoond dat er geen kortere uitdrukking is voor *van die vogels*. Twee kandidaten dienen zich aan: *vogels* en *die vogels*. We weten echter uit de inleiding dat *die vogels* niet naar de soort *vogels* verwijst, maar naar een deelsoort. *Van die vogels* verwijst dan ook naar exemplaren van een deelsoort van de soort *vogels*. Aangezien *vogels* niet naar exemplaren van een deelsoort verwijst, is deze kandidaat al bij voorbaat uitgesloten. *Die vogels* is een ietwat lastiger klant. Zin (14) is immers aanvaardbaar en lijkt op het eerste gezicht hetzelfde te betekenen als (15):

(14) Die vogels zijn in het Zwin geland.

(15) Er zijn van die vogels in het Zwin geland.

We kunnen echter aantonen dat *die vogels* wel degelijk een andere interpretatie heeft dan *van die vogels*. Dit wordt duidelijk in (16)-(17):

-
- (16) Die vogels zijn met uitsterven bedreigd.
(17) *Van die vogels zijn met uitsterven bedreigd.

Cruciaal hier is dat zin (16) aanvaardbaar is terwijl zin (17) dit niet is. Dit toont aan dat *die vogels* naar een soort verwijst terwijl *van die vogels* dit niet doet. Het feit dat (14) op het eerste gezicht dezelfde betekenis lijkt te hebben als (15) kan verklaard worden als we aannemen dat deze betekenis wordt afgeleid van de echte interpretatie volgens welke een deelsoort van de soort *vogels* geland is in het Zwin.

Het tweede gat in de analyse is dat we tot hertoe hebben aangenomen dat verbleekte partitieve constructies soortlezingen selecteren. Deze aanname werd echter niet gemotiveerd. In de volgende sectie zullen we zien hoe dit opgelost kan worden.

Van deldie dieven die vorig jaar bij de Koningin hebben ingebroken, hebben vannacht hun slag geslagen bij de premier

De argumentatie in deze sectie zal er uit bestaan aan te tonen dat de uiteindelijke interpretatie van een verbleekte partitieve constructie met een specifiek geïnterpreteerde definitief ook met minder woorden verkregen kan worden. Op basis hiervan kunnen we dan het ontbreken van deze constructie verklaren. Dit zorgt er bovendien voor dat de analyse in de vorige sectie niet langer afhankelijk is van de aanname dat verbleekte partitieve constructies soortlezingen selecteren.

De eerste stap is natuurlijk het uitvissen van wat de interpretatie van verbleekte partitieve constructies met een specifiek geïnterpreteerde definitief zou zijn. Laten we *van de dieven* als voorbeeld nemen. De standaardinterpretatie hiervan zou moeten zijn dat een deel van de leden van de groep *de dieven* gisteren ingebroken heeft bij de premier. Stel nu echter dat er tien dieven bij de Koningin hebben ingebroken en dat slechts een of twee ervan bij de premier hebben ingebroken. In dit geval zou het informatiever zijn om een telwoord te gebruiken (*een van de dieven, twee van de dieven*). De uiteindelijke interpretatie zou dus eerder in de lijn moeten liggen van 'een relevante deelverzameling van de leden van de groep *de dieven*'. De hypothetische interpretatie van *van die dieven* is vergelijkbaar.

Nu we weten wat de uiteindelijke interpretatie van de constructie in kwestie is, kunnen we ons de vraag stellen of we dezelfde interpretatie ook met minder woorden kunnen verkrijgen. Het antwoord op deze vraag is positief. Om dit te laten zien kunnen we het best een voorbeeldzin uit de literatuur gebruiken: *De jongens bouwen een vlot*. De meeste taalkundigen zijn het eens over het feit dat niet alle jongens die behoren tot de groep *de jongens* actief mee moeten helpen opdat deze zin waar zou zijn. Over het algemeen bestaat de intuïtie dat het volstaat dat een representatief aantal van de jongens meehelpt aan het vlot. Een vergelijkbare intuïtie bestaat voor *die jongens*. Het cruciale punt is nu dat *deldie jongens* dezelfde interpretatie krijgen als *van deldie jongens*. De conclusie luidt dan ook dat we geen verbleekte partitieve constructie hebben met een specifiek geïnterpreteerde definitief omdat dezelfde betekenis op een kortere manier verkregen kan worden. Dit voorspelt dat in andere talen dit soort verbleekte partitieve constructies ook niet mag bestaan (in zoverre dezelfde interpretatie bestaat voor definitieven). Dit is ook het geval voor het Frans: noch in *des* noch in *de ces* ('van die') kan de definitief specifiek geïnterpreteerd worden.

Conclusie

In deze bijdrage hebben we proberen aan te tonen dat de verbleekte partitieve constructie met een demonstratief de enige verbleekte partitieve constructie is die we verwachten. Specifiek hebben we de claim verdedigd dat de restricties door het gebruik en niet door eigenschappen van de constructie zelf bepaald worden.

Bert Le Bruyn is als International PhD Student verbonden aan het Utrecht Institute of Linguistics (UIL-OTS).

e-mail: bert.lebruyne@let.uu.nl

Dossier

Adminbabble of het gebakken-lucht-kasteel

JACQUES VAN KEYMEULEN

Sedert een aantal jaren is er een nieuw soort ambtenarentaal ontstaan dat dringend onderzoek behoeft. De taal van de ambtenaar, met een denigrerende term ambtenarees genoemd, was vroeger gekenmerkt door archaische woorden en wendingen, en vertaald Frans. Het duistere taalgebruik dat daarvan soms het resultaat was, werkt tegenwoordig vooral op de lachspieren. Men kan het zelfs betreuren dat mededelingen als Deze trein vertrekt te Brussel-Noord en dit naar Oostende. Hij heeft stilstand te Aalst, of: Bede de geleider niet te verstrooien het dagelijkse leven hoe langer hoe minder opvrolijken. Misschien moet een aantal van dergelijke berichten als monumenten uit het rijke Vlaamse taalverleden bewaard blijven.

Tegenwoordig is het echter niet zozeer de oubolligheid, maar de nieuwbolligheid (de woordspeling rammelt etymologisch, ik weet het) van ambtelijk taalgebruik dat op de zenuwen werkt van personen (onder wie ondergetekende) die eigenlijk nuttiger werk te verrichten hebben dan te trachten zich de modieuze Engelse terminologie eigen te maken of afkortingen op te lossen. Onderstaande tekst is dan ook geschreven in een boze bui, bij wijze van therapie, om te reageren tegen de talloze administratieve mails die ik wekelijks te verwerken krijg en tegen organisaties die mij brieven sturen om aan mijn professionaliteit te mogen werken of mijn kwaliteit te mogen verhogen. Ze bedoelen het allemaal goed hoor, daar niet van...

Adminbabble

Net toen ik mijn DKB/OPL-aanvraag had gefinaliseerd, werd er via het KCO een e-mail doorgestuurd waarin mij werd gevraagd of ik als ZAP-lid belangstelling had voor een PV-toelage voor 'samenwerking buiten Europa 1ste ronde'. Dat was een initiatief van AHOWO, dat mij als FCI-voorzitter of -medewerker ter kennis werd gebracht.

In het formulier dat mij door het DOWA was toegestuurd in het kader van het OOP waren de afkortingen DKB en OPL tenminste nog uitgelegd. Zoals het hoort, waren de woorden *Onderwijsontwikkelingsplan*, *Digitaal Kennisbestand* en *Open Parallele Leerweg*, waar die in de tekst voor het eerst voorkwamen, gevolgd door de respectieve afkortingen OOP, DKB en OPL, die dan verderop in de tekst in plaats van de woorden werden gebruikt. De tekst was dus te begrijpen, zonder dat rondgemaild hoefde te worden om iemand te vinden die de afkortingen kon verklaren. Het is namelijk delicaat om bepaalde vragen te stellen aan de zender van het niet begrepen bericht zelf, want daarmee geeft men te kennen 'niet op de hoogte' te zijn. En zeker als men aan een of andere instantie geld moet vragen, komt men het beste zo professioneel mogelijk over.

Het KCO-bericht begreep ik echter niet. Wat KCO was, had ik al vrij vroeg bijgeleerd. Toen ik op mijn vraag hoe een DBC werd samengesteld ten antwoord kreeg: 'Staat allemaal op de website van de KCO', was ik immers op zoek gegaan naar iemand die me kon inlichten over die blijkbaar belangrijke organisatie. De

‘FCI’ in het bericht had ik waarschijnlijk moeten begrijpen, want dat was ik misschien zelf – of toch een medewerker ervan. De F is ongetwijfeld ‘Facultair’, de I staat zeker voor ‘Internationaal’, want ik ben bij de vakgroep LW09 inderdaad verantwoordelijk voor de buitenlandse studenten die hier via allerlei uitwisselingen voor een of twee semesters komen studeren. Daarnet nog stonden twee Poolse studenten uit Warschau in mijn bureau om te vragen of ze voor het vak NTIV toch hun ECTS-cijfer konden krijgen, voor bijgewoonde colleges dan, zonder examen. Waarvoor de C staat in FCI ben ik helaas vergeten. Ik vermoed Coördinator – ik zal het bij gelegenheid eens opzoeken.

PV staat normaal voor Proces Verbaal of Personeelsvergadering; ik ken het ook als Personeelsverantwoordelijke en als Persoonsvorm. AHOWO is misschien het antwoord op de bekende Hawaïaanse groet ALOHA! Maar alle gekheid op een stokje: navraag bij het KCO leerde dat PV staat voor ‘Preparatory Visit’ en AHOWO voor ‘Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek’. Men wilde dus weten of ik bereid was te overwegen een preparatory bezoek te brengen aan een buitenlandse university om te zien of er een samenwerkingsverband te sluiten viel (misschien kan ik dus toch naar Hawaï). De e-mail besluit op vriendelijke wijze met Myg.

Afkobabble

Sedert een aantal jaren is er een nieuwe taalvorm ontstaan, die ik *Afkobabble* (spreek uit *efkobebbel*) zou willen noemen. Het eerste deel van de term is afgeleid van de afkorting *Afko* voor de afkorting, een idee van Kees van Kooten, geloof ik; het tweede deel is gevormd naar analogie van *sociobabble* (naar de massa’s toe vertalen, een stuk medemenselijkheid). *Afkobabble* dan is een kenmerk van de *Adminbabble* (*adminbebbel*, dus), een term die helemaal Engels zou kunnen zijn (aangezien *admin* daar de afkorting is voor *administration*), en tegenwoordig dus mag gelden als een erg geschikt Nederlands woord. Aangezien beide termen geen hits opleveren in Google – ik ga graag mee met mijn tijd – denk ik dat ik ze hierbij heb verzonnen.

Adminbabble is mijns inziens een geschikte naam voor het idioom dat tegenwoordig door allerlei instanties op de burger wordt losgelaten en dat dringend wetenschappelijk onderzocht zou moeten worden. Wat zijn bedoeling, functie en effect van dit idioom? Wie wordt hier beter van? Wanneer is het ontstaan en waarom? Op welke wijze wordt de communicatie tussen producent en consument van *adminbabble* door *adminbabble* vooruitgeholpen? Is er enige hoop dat het verschijnsel zal verdwijnen?

Adminbabble is naar mijn voorlopige indruk een taal die bestaat uit een mengelmoes van modieus Nederlands (*afloetsen*, *aansturing*, *interactief platform*) en Engels (*event*, *benchmarking*, *safeguards*), gelardeerd met afkortingen uit beide talen (de *afkobabble* dus). Afkortingen zijn daarbij het lastigst, omdat men ze dikwijls volstrekt niet begrijpt – in tegenstelling tot bijvoorbeeld *breedmaatschappelijk kennisbestand*, *flankerende onderwijstool* en *niet-ingedaalde transferable skill*, waarbij ook de oningewijde nog enigszins een betekenis kan bedenken, al kost dat soms enige moeite. Het is de taal waarin beleidsplannen, actieplannen, stappenplannen, businessplannen, personeelsbehoefteplannen, projectaanvragen, vorderingsverslagen, tussentijdse rapporten en eindverslagen hoe langer hoe meer worden geschreven. De schrijver tracht meestal aan te geven dat hij ‘goed bezig is’, ‘meegaat met de tijd’ en ‘doorheeft waarover het gaat’ (mede dank zij SWOT-analyses, STEP-analyses en IKZ-trajecten). In heel wat gevallen is de tekst echter een voorbeeld van wolligheid en nutteloos geschrijf. Onlangs vroeg ik me samen met een paar hoge ambtenaren af wat bedoeld kon zijn met het *demonstreren van erfgoed*; beide partijen hadden die woorden gebruikt, de ene in het aanvraagformulier, de andere (daardoor) in de aanvraag zelf; geen van beiden bleek ze te begrijpen. Er werd afgesproken die woorden in het vervolg weg te laten.

Vreemd is dat heel wat mensen er rotsvast van overtuigd zijn dat *adminbabble* een teken is van ‘professionaliteit’ of van ‘efficiënte communicatie’: of hoe de vorm het overneemt van de inhoud. Het zogezegde verband tussen *adminbabble* en deskundigheid zorgt ervoor dat de gedupeerden – namelijk zij die niet begrijpen – liever hun mond houden dan te protesteren tegen de woordenpap die over hen wordt uitgestort. Onlangs werd mij een beleidsplan

toegestuurd dat ik heb laten inbinden om het zorgvuldig te kunnen bewaren en het bij gelegenheid te gebruiken bij het collegeonderdeel 'Hoe bak ik een luchtkasteel'. Bij het lezen van het schrijfsel drong spontaan het beeld van een te grote radijs zich aan mij op: mooi vanbuiten, voos vanbinnen.

Onrustwekkende taal

Adminbabble begint onrustwekkende vormen aan te nemen. Ik ken organisaties waar bestuursleden uitdrukkelijk niet aanwezig wenssen te zijn op vergaderingen waar stukken in *adminbabble* opgesteld of zelfs maar besproken worden, doordat het verband tussen de geestelijke inspanning die nodig is om dergelijke teksten te produceren/consumeren in een te schril contrast is gaan staan met de werkelijkheid waarin de organisatie zich beweegt. Erg is ook dat mensen belangrijke teksten goedkeuren, waarbij achteraf soms blijkt dat ze die niet gelezen hebben, om zichzelf frustratie en ergernis omtrent het taalgebruik te besparen.

Het zou zeer interessant zijn een beter beeld te krijgen van ontstaan, aard en functie van de *adminbabble*. Mijns inziens is het ontstaan en de veralgemening in de administratie van deze taalvorm te wijten aan volgende factoren: (a) de introductie van de commerciële, op productie gerichte managementcultuur in heel het maatschappelijk leven – men moet *afkorten* want iedereen is druk-druk-druk; (b) de stijgende invloed van de Amerikaanse cultuur, met het Engels als voertuig; en niet in de laatste plaats: (c) de steeds toenemende (administratieve) controle van allerlei instanties op de handel en wandel van zowat iedereen. De *adminbabble* zorgt ervoor dat er 'binnen-' en 'buiten'staanders gecreëerd worden en vergroot daardoor uiteraard de macht van de zender van de boodschap, in dit geval de administratie. *Afkobabble* is daarbij het efficiëntste middel. Laten we hopen dat administratieve controle en machtsuitoefening enkel het effect van *adminbabble* is en niet de bedoeling ervan.

Mvg
Jacques Van Keymeulen
ZAPII
LW09
UGent

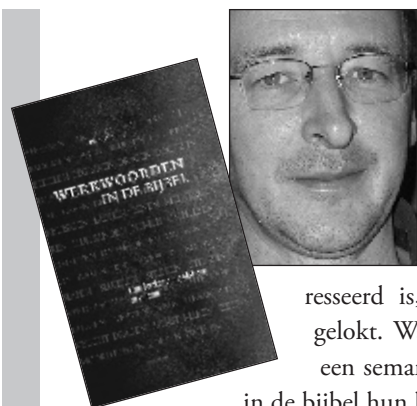
OOP = Onderwijsontwikkelingsplan
DBC = Doctoraatsbegeleidingscommissie
DKB = Digitaal Kennisbestand
KCO = Kwaliteitscel Onderwijs
ZAP = Zelfstandig Academisch Personeel
OPL = Open Parallele Leerweg
PV = Preparatory Visit
AHOWO = Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek
ALOHA! = Hallo! (in het Hawaïaans)
DOWA = Directie Onderwijsaangelegenheden
LW09 = Letteren en Wijsbegeerte, vakgroep nr. 9 (= Nederlandse Taalkunde)
NTIV = Nederlandse Taalkunde IV (= het vak van de 2de licentie)
ECTS = European Credit Transfer System (ook: European Calcified Tissue Society)
Mvg = Met vriendelijke groeten
IKZ = Integrale Kwaliteitszorg
SWOT = Strengths-Weaknesses-Opportunities-Threats
STEP = Sociale, Technologische, Economische en Politieke variabelen
UGent = Universiteit Gent

Jacques Van Keymeulen is docent aan de vakgroep Nederlands van de Universiteit Gent.

e-mail: Jacques.VanKeymeulen@UGent.be

Werkwoorden in de bijbel

HENRI BLOEMEN

Titels van boeken kunnen misleidend zijn. Dat is het geval met *Werkwoorden in de bijbel. Hun betekenis in godsdienst en cultuur* van Piet Schelling. Een argeloze lezer die in taal en haar invloed op godsdienst en cultuur geïnteresseerd is, wordt door deze titel in de val gelokt. Want in plaats van een werk dat met een semantische analyse van de werkwoorden in de bijbel hun betekenis voor godsdienst en cultuur uit de doeken zou doen, krijgt hij een (weliswaar fraai uitgegeven) boek in handen dat uitsluitend bedoeld is als hulp voor predikanten bij het stofferen van hun preken.

Sommige lezers kennen misschien het onvolprezen werk van de Franse linguïst Emile Benveniste *Le vocabulaire des institutions indo-européennes* (1969). Benveniste toont daarin met diepgravende etymologische en semantische analyses aan hoe de taal niet alleen een uitdrukkingsmiddel was voor grondleggende dingen als macht, recht, religie, handel en maatschappij, maar dat zij er mede-constitutief voor was, dat wil zeggen dat die dingen in de Indo-Europese culturen – dus ook in de onze – niet de vorm aangenomen zouden hebben die ze nu hebben, als die vorm niet al in de taal en haar structuren aangelegd geweest was. Ik denk dat elk werk dat de ambitie heeft de rol van de taal in de ontwikkeling van de cultuur te beschrijven zich aan het werk van Benveniste moet laten meten, wat niet wil zeggen dat men het ermee eens moet zijn.

Aan die maatstaf gemeten valt het boek van Schelling compleet door de mand. Hier valt niet alleen niets te rapen over de verhouding tussen taal en cultuur, het boek voldoet ook aan geen enkele wetenschappelijke vereiste. Men zal natuurlijk opwerpen dat zoiets ook niet de intentie was, maar ik vind dat men dan maar beter voor een andere titel gekozen had. Wat doet het boek dan wel?

Het bespreekt 25 werkwoorden – van ‘baren’ tot ‘zwijgen’ – en hun (talrijke) synoniemen uitgaande van hun vindplaatsen in de bijbel. De auteur kijkt vervolgens welke rol de subjecten van die werkwoorden – God, Jezus, mensen en dingen – telkens spelen. De expliciete bedoeling is ‘om de oude woorden tot spreken te brengen in de huidige tijd’. Daarvoor is ‘inzicht in zowel die woorden als in onze samenleving en cultuur’ nodig. Daar wringt nu net het schoentje: in plaats van de betekenis van die woorden zowel in de grondtekst als in de vertaling – de auteur verwerpt de Nieuwe Bijbelvertaling omdat de door hem gebezigde Naardense vertaling volgens hem dichter bij de grondtekst zou staan – te analyseren en te tonen hoe hun betekenis in onze tijd daar eventueel nog mee samenhangt, brengt de auteur zijn eigen inzichten respectievelijk allerlei verspreide idées reçues over onze tijd op willekeurige wijze in verbinding met rond die werkwoorden bij elkaar geraapte bijbelpassages. Op die manier krijgen we noch over de bijbel noch over onze eigen tijd iets nieuws of ook maar iets interessants te lezen. Het déjà vu regeert onverbiddelijk. De enige blik naar buiten bieden verwijzingen naar andere religieuze teksten, zoals de Koran en niet-bijbelse joodse geschriften. Aan het eind van elke bespreking vindt men ook referenties naar de behandeling van elke thematiek in de romankunst, de poëzie en de beeldende kunst.

Of dominees en predikanten met dit boek hun voordeel kunnen doen, kan ik niet beoordelen. Wel staat voor mij vast dat in taal en cultuur geïnteresseerden op hun honger blijven zitten.

Piet Schelling, *Werkwoorden in de bijbel. Hun betekenis in godsdienst en cultuur*. Zoetermeer: Meinema, 2006, ISBN 90 211 4112 4, 668 blz. 52,50 euro.

Te boek

Communicatiekunde: een praktische benadering!

MARIANNE BOONE

Er wordt heel veel gecommuniceerd en over communicatie geschreven. In Nederland zijn zo'n 55 000 mensen in de communicatiesector actief. Een aantal communicatiewerkers heeft een talige of een menswetenschappelijke opleiding gehad, anderen hebben een communicatiekundige opleiding genoten, wetenschappelijk of meer praktisch geïntereerd.

Voor wie zo'n praktisch geïntereerde opleiding volgt, is er een nieuw handboek op de markt: *Communicatiekunde*. Désirée van Osch en Arno van Doorn schreven een handboek dat bedoeld is om aankomende communicatiekundigen op hbo- (of hogeschool-)niveau tot beroepsprofessionals op te leiden.

In het eerste deel, theorie en achtergronden, gaan de auteurs in op het communicatiegereedschap waarmee een communicatiekundige kan werken: de basismodellen voor communicatie. Vervolgens behandelen ze de communicatieniveaus, gaande van de communicatie in één persoon (het innerlijk gesprek) over de interpersoonlijke communicatie, de communicatie in groepen en de communicatie in de samenleving, namelijk het maatschappelijke gesprek, tot de communicatie in de media. Het is belangrijk om als communicatiekundige deze communicatieniveaus te kennen en te herkennen om analyses te kunnen maken over de communicatiebehoeften van anderen.

In het derde hoofdstuk van het eerste deel wordt gefocust op de organisationele communicatie: wat is een organisatie en hoe functioneert communicatie daarbinnen? Als je dat weet, kun je die communicatie binnen de organisatie gaan managen.

Het laatste hoofdstuk van het eerste deel ten slotte geeft meer uitleg bij de verschillende soorten communicatieonderzoek, wat je ervan kunt verwachten en wat de valkuilen zijn. Verder behandelt dat hoofdstuk het aspect ethiek in het beroep van communicatiekundige en de verschillende rollen die de communicatiekundige toebedeeld krijgt.

Het eerste deel is erg encyclopedisch opgevat. De belangrijkste theorieën en inzichten worden beknopt weergegeven. Ik stel me daarbij de vraag of het handboek, dat duidelijk als syllabus bij een college bedoeld is, ook functioneert zonder de extra uitleg van een docent.

In het tweede deel wordt achtereenvolgens telkens een hoofdstuk besteed aan interne communicatie, communicatie van profit- en non-profitorganisaties, overheidscommunicatie en de pers. Het hoofdstuk over interne communicatie is het meest uitgewerkte en bruikbare voor een aankomende communicatiekundige.

De auteurs beseffen maar al te goed dat interne communicatie een belangwekkend toepassingsgebied is in de organisationele communicatie. Het hele hoofdstuk onder de loep nemen, kan in deze korte bespreking niet. Wel ga ik even, vanuit mijn eigen professionele achtergrond, in op een van de vier media die stevast deel uitmaken van elk intern communicatiebeleid, namelijk het personeelsblad. De auteurs grijpen voor dit onderdeel hoofdzakelijk terug naar informatie uit *Professionele bedrijfscommunicatie* van Van Ommen en Van Kuppenveld uit 1995. Het is jammer dat het discours over de criteria voor goede bedrijfsjournalistiek van Betteke Van Ruler in *Wat is goede bedrijfsjournalistiek* in de cahiers van Logeion (de Nederlandse vereniging voor communicatie) niet aan bod komt. Verder mis ik een verwijzing naar het onderzoek van Suzanne de Bakker: *Bedrijfsjournalistiek in Nederland*.

Dat neemt niet weg dat dit handboek een handig naslag- en werkinstrument is voor aankomende communicatiekundigen.

Osch, D.C. van en A. van Doorn, *Communicatiekunde. Inleiding tot het beroep van communicatiekundige*, Amsterdam, Boom Onderwijs, 2006, ISBN 90 8506 002 8, 448 blz., 29,50 euro.

Te boek

Woordwijzer. Goed taalgebruik in bedrijf en techniek

MARIANNE BOONE

De *Woordwijzer* is een norm: NEN 5050 (2006), een document waarin aangegeven wordt wat gewenst en ongewenst is in taalzaken. De voordelen van het maken van normen liggen voor de hand: ze bevorderen de efficiëntie van de bedrijfsvoering en voorkomen verspilling. Denken we maar aan normen voor elektrische weerstanden of aan methoden om de eigenschappen van materialen te meten. Normalisatie inzake taal is niet zo vanzelfsprekend. Taal is voortdurend aan verandering onderhevig en mensen beschouwen taal bovendien als een verschijnsel waarop je moeilijk vat kunt krijgen. Toch is het belangrijk – ook als er nieuwe woorden bij komen, wat een natuurlijk verschijnsel is – afspraken te maken over dat taalgebruik. Een voorbeeld daarvan is de terminologie die in het bedrijfsleven en in de techniek wordt gebruikt. Afspraken over terminologie kunnen de eenduidigheid van de communicatie bevorderen. Dat weten het Belgisch Instituut voor Normalisatie (BIN) en het Nederlands Normalisatie-instituut (NEN) ook. Als die afspraken bovendien voor één taalgebied gelden en grensoverstijgend tot stand komen, krijgen ze meer gezag. Daarom heeft een afvaardiging van het BIN deelgenomen aan het opstellen van de NEN-norm en zijn de Belgische norm en de Nederlandse norm al in 1998 in één publicatie geïntegreerd.

De voorliggende norm is een bewerking van de norm van 1998. De belangrijkste wijzigingen zijn de toepassing van de spellingregels van 2005 en de uitbreiding van de woordenlijst van de norm met vooral informatietermen. Verder is het taalkundige gedeelte aangevuld met een aantal onderwerpen en is de historie van de woordenlijst bewaard in twee informatieve bijlagen. Wat vind je allemaal in de *Woordwijzer*? Eerst worden de opzet en de uitwerking van de norm toegelicht. Hoofdstuk 2 bevat taalkundige aanwijzingen, zo'n 60 bladzijden met informatie over leenwoorden en purismen, pleonasme en tautologie, de spelling van tussenklanken, de schrijfwijzen van eigennamen, de schrijfwijze van stofnamen, het gebruik van symbolen voor eenheden, grootheden en chemische elementen, enzovoort. Een zeer stevige basis, met kennis van zaken

geschreven, voor wie zijn taalgebruik in de bedrijfscontext wil optimaliseren.

De eigenlijke hoofdmoot van de norm is de woordenlijst, zo'n 100 bladzijden lang. De bladzijden zijn als volgt opgebouwd: in de linkerkolom staat een ontraden/fout woord, in de middelste kolom wordt de aanbevolen term gegeven en in de rechterkolom vind je een verklaring. Verder wordt aangegeven of een woord overwegend in België dan wel in Nederland wordt gebruikt. De woordenlijst is gealfabetiseerd op het ontraden/foute woord, maar dat is geen probleem, want de woordenlijst wordt door een alfabetisch register van alle trefwoorden gevolgd.

Verder bevat de *Woordwijzer* twee bijlagen: bijlage A bevat woorden die in de vorige editie van de norm (1998) nog werden afgekeurd, maar ondertussen ingeburgerd zijn geraakt en bijlage B bevat woorden uit de vorige editie van de norm die ondertussen in onbruik zijn geraakt.

Voor welke soorten teksten gelden de taalafspraken en de woordenlijst van de *Woordwijzer*? De norm is vooral van toepassing op correspondentie, verslagen, rapporten en publicaties in het bedrijfs- en zakenleven, in de wetenschap en de techniek.

De norm is een handig instrument voor het bedrijfsleven en de overheid als die het taalgebruik willen standaardiseren en zo efficiënter willen werken. Het zou handig zijn mochten de woordenlijst en de taalkundige aanwijzingen elektronisch (op cd-rom) of via de website van NEN of BIN beschikbaar zijn.

Wat mij benieuwt, is welke bedrijven en hoeveel bedrijven de norm actief propageren binnen hun bedrijf. Stof voor een scriptieonderzoek?

Woordwijzer. Goed taalgebruik in bedrijf en techniek.
NEN 5050, Delft: Nederlands Normalisatie-instituut,
2006, ISBN 90 5254 121 3, 228 blz., 39,50 euro.

Te boek

Moderne spreekwoorden

FILIP DEVOS

Spreekwoorden werden ooit beschouwd als de wijsheid van het volk, maar tegenwoordig hebben ze een minder goede pers, zegt Ton den Boon, hoofdredacteur van de *Grote Van Dale*, in zijn inleiding tot het splinternieuwe *Van Dale Modern Spreekwoordenboek*. Velen zien ze als 'tegeltjeswijsheden' of 'oubollige dooddoeners'. 'In werkelijkheid blijkt het bloed te kruipen waar het niet gaan kan en gebruikt vrijwel elke moedertaalspreker nog regelmatig een spreekwoord als het zo uitkomt.' Vaak komen die moderne spreekwoorden uit een andere taal (*what goes up, must come down*), soms zijn het oorspronkelijk uitspraken en citaten die zich als spreekwoorden zijn gaan gedragen: 'ze worden te pas en te onpas en veelal anoniem als levenswijsheid gedebiteerd'. Zo zou *elk nadeel heeft z'n voordeel* oorspronkelijk een uitspraak van Johan Cruijff zijn. Van dezelfde voetbalgod komt *Je moet schieten, anders kun je niet scoren*.

Den Boon verzamelde 2500 spreekwoorden die aan twee criteria moesten voldoen: ze moesten een bepaalde moraal tot uitdrukking brengen (waardoor ze onderscheiden worden van uitdrukkingen en zegswijzen) en ze moesten gangbaar zijn in de praktijk (wat ze 'hedendaags' of 'modern' maakt). Per lemma (alfabetisch op het centrale inhoudswoord) krijgen we een analytische verklaring, een toelichting over het gebruik en de herkomst van het spreekwoord, eventueel een synoniem en (soms) een voorbeeldzin. Naast klassiekers als *goede raad is goud waard* of *geduld is een schone zaak*, vinden we ook *wie niet waagt, blijft altijd maagd*. Het Spreekwoordenboek bevat heel wat ingeburgerde anderstalige spreekwoorden: *ars longa, vita brevis*; *always look at the bright side of life*; *alles schon da gewesen*; *après nous le déluge*; *all publicity is good publicity*; *que sera sera*; *shit happens*; *don't worry, be happy*; *if anything can go wrong, it will*.

Uitdrukkingen in de ruime zin van het woord – en dus niet alleen spreekwoorden – vormen ook het thema van *Een blind paard kan de was doen en andere vermakelijke versprekingen*, een boekje waarin Heidi Aalbrecht en Pyter Wagenaar allerlei verhaspelingen optekenen. Dergelijke contaminaties of malapropismen zijn het gevolg van een kortsluiting in het hoofd: 'Onbedoeld wordt een verband gelegd tussen uitdrukkingen of woorden die wat hun voorkomen of betekenis betreft veel op elkaar lijken'. Zo krijg je *er met kop en schotel boven uitsteken*, of *een wet van weeën en persen*. De auteurs verzamelden verhaspelingen die 'in de praktijk zijn gehoord of gelezen': *voor een appel en een peer, zich de kaas niet voor de voeten weg laten maaien, al je kruit op tafel leggen, het sop en de kool sparen, in slecht water vallen, dat slaat kant noch wal of ergens een vinger tussen de deur krijgen. Het stuit mij tegen de borsten*, zei de Belgische ex-premier Van den Boeynants ooit. *Alle ernst op een stokje*, liet de Nederlandse presentator Matthijs van Nieuwkerk zich ontvallen. Verhaspelingen als *dat klopt als een bus* tonen dan weer aan dat verhaspelingen soms een eigen leven gaan leiden. Het laatste voorbeeld is oorspronkelijk zelf een vermenging van *dat klopt als een zwerende vinger* en *dat sluit als een bus*. Een leuk boekje voor wie het spoor duister is in de wereld van spreekwoorden en uitdrukkingen.

Ton den Boon, *Elk nadeel heeft zijn voordeel en 2499 andere spreekwoorden. Van Dale Modern Spreekwoordenboek*, Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie, 2006, ISBN 90 6648 070 X, 217 blz., 19,95 euro.

Heidi Aalbrecht en Pyter Wagenaar, *Een blind paard kan de was doen en andere vermakelijke versprekingen*. Met tekeningen van Hein de Kort, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2006, ISBN 90 12 11658 9, 127 blz., 9,95 euro.

Meewinkelen

HUGO BROUCKAERT

Vijftigers en zestigers onder de mannen hebben op zaterdag geen excuus meer. Ze spelen niet langer voetbal in competitieverband en zijn ook te oud geworden om zonder lijfsgevaar bladeren te ruimen in dakgoten. Ze gaan dus met de vrouw mee uit winkelen.

Mannen ervaren dat al gauw als een gênant gebeuren, vooral in de eindeloos grote ruimtes van bekende mode- en accessoireszaken, waar ze elkaar onverhoeds tegen het lijf lopen. Ze slaan de ogen neer, zich schamend voor zoveel echtelijke onderdanigheid, want wat ze zien interesseert ze niet. Voor hen liggen, hangen en staan daar niet meer dan stukken stof, lappen leer en flutflesjes. Terwijl de vrouw de handen vol heeft en gepassioneerd heen en weer beent tussen de rekken, de paskamers en de kassa's, staat mijnheer op zijn hakken te draaien met dof starende ogen, op zoek naar steun bij die ene stoel of bank die zich in dergelijke handelszaken bevindt. Zelfs een stuk lingerie vermag nauwelijks zijn blik even vast te houden. Funshoppen is er duidelijk niet bij.

Aan zijn hulpeloosheid ten aanzien van de platte commercie moet voor de geestelijke gezondheid van de meewinkelende en -krinkelende man dringend een einde komen.

Ik heb daar dan ook het volgende op gevonden. Mannen, laat u tijdens de eindeloze wachttijd meeslepen door de suggestieve merknamen die in het oog springen, en droom weg in verheven, zowel als in meer frivole gedachten.

Natan roept bij mij de wijze Natan uit het toneelstuk van Lessing op, die na een lange zwerftocht het ware geloof in mensenliefde vond. Of ook nog Natan, de Bijbelse profeet die koning David vermaande en straf-

te omdat hij vanuit zijn paleis de mooie Batseba, de vrouw van Uria, naakt zag baden, haar liet ontbieden 'en bij haar lag', zoals de Bijbel fijntjes zegt.

De sportschoenen *Nike*, door het nieuwe barbarendom als 'naik' uitgesproken, laten me dan weer verwijlen bij de gevleugelde godin van de overwinning, die in het Louvre in al haar pracht te bewonderen is, en met een parfumnaam als *L'Eau d'Issey* beland ik al gauw bij Homerus en de boeiende avonturen van Odysseus.

En nog over schoenen: de broers – de 'fratelli' – *Rossetti* doen me denken aan de Engelse kunstschilder en dichter Rossetti, wiens verzen 'I have been here before, but when or how I cannot tell' misschien wel geschreven zijn bij een zoveelste gedwongen bezoek aan een schoenenzaak.

Zelfs culinair kom ik tussen de rekken aan mijn trekken. De casual handtassen van *Mandarina Duck* vertaal ik met mijn beperkte kennis van het Engels zonder moeite als 'Canard à l'orange, un plat qui vous ravira' en *Dolce e Gabbana* doet me aan een Italiaans dessert denken. De knopen en kralen van *Veritas* smelten in mijn fantasie weg in een glas fonkelende wijn, waarin Plinius de Oudere en andere Latijnen de waarheid zochten en ook vonden.

Delvaux, Godiva, Hugo Boss... eindeloos is de reeks van inspirerende namen, maar de mooiste merknaam is toch *Calvin Klein*. De strenge godsdiensthervormer die ervoor gezorgd heeft dat onze noordelijke taalgenoten recht in de leer en zo heel anders zijn dan wij, wordt hier gekoppeld aan de zangeres met de zwoele stem van 'Vaya con Dios'. Je moet er maar op komen.

Inmiddels hebt u begrepen waar ik heen wil. Winkelen kan ook genieten zijn. Als mijn vrouw dit stukje leest, mag ik voortaan misschien thuisblijven... of misschien juist niet.

Quiz over taal

Test uw kennis van het Nederlands

NATALIE HULSEN

I. Welk woord wordt hier omschreven?

- rode wijn uit de streek Emilia-Romagna in Italië
 - lambrusco
 - fosco
 - morisco
- geelbruin tot donker roodbruin hout van enkele Aziatische bomen
 - meranti
 - radau
 - merbau
- (kromme) vijl zonder handvat, gebruikt door edelsmeden
 - roffel
 - raffel
 - riffel

II. Vul de ontbrekende woordtekens aan in de onderstaande woorden. Schrijft u alles in één woord, met een spatie, een trema of een liggend streepje?

- vip ruimte
- hink stap springen
- meester kok
- co existentie
- Middellandse Zee achtig
- baby eczeem
- top 100 plaat
- management consultant
- managing director
- jaren zeventig kapsel

III. Wat betekenen de onderstaande woorden?

- pavoiseren
 - een terrein met houtgewas beplanten
 - een hoge borst zetten, zich trots gedragen
 - met rijen vlaggen versieren
- sjoffelen
 - stompen met kleine aanhoudende vuistslagen
 - schuifelen
 - zich met waterschoenen over het water voortbewegen

- baratteren
 - heel luid babbelen
 - ongeoorloofde ruilhandel drijven
 - een groot feestgelag houden

IV. Vul de onderstaande uitdrukkingen aan

- zijn achter zich verbranden
- iets voor zoete aannemen
- de op de kop krijgen
- op stel en
- kind noch hebben

V. Welk woord is niet correct gespeld?

- à propos
 - maître d'hôtel
 - specialité
- secondenlang
 - koninginnenhapje
 - groenteafval
- 65+'er
 - A4'tje
 - pc-loos
- chewingum
 - mailinglist
 - shoppingcenter

OPLOSSINGEN

- I. Ia / 2c / 3c
II. I. vipruimte / 2. hink-stap-springen / 3. meester-kok / 4. co-existentie / 5. Middellandse Zeeachtig / 6. babyeczeem / 7. top 100-plaat / 8. managementconsultant / 9. managing director / 10. jarenzeventigkapsel
III. Ia / 2c / 3b
IV. I. schepen / 2. kook / 3. kous / 4. sprong / 5. knaal
V. Ia specialité / 2a secondenlang / 3c pc-loos / 4a chewingum